AUI, secțiunea III e, Lingvistică, tomul LII, 2006

Unități fonetice în sandhi (extern). Diftongi, triftongi şi cuatruftongi specifici. Semivocale şi silabe specifice

de
PETRU ZUGUN

In syntactic phonetics (external sandhi), at the juncture of words, especially in the classical verse based on the fixed measure and poetic or/and musical rhythms, there can appear both the same diphtongs, triphtongs, semivowels and syllables inside whithin the words, and some others, non-existent in words, when considered isolated.

Taking into consideration some Romanian poetic works, we have identified, in sandhi, 13 new diphtongs, 22 new triphtongs, 3 new semivowels (*a̯*, *ă̯* and *î̯*) and new kinds of syllables, inside the words unknown, as yet. Other such phonetic units may be recorded in various texts.

These units show that *Speech* has its peculiar phonetic features, vis-à-vis de *Language*.

Luînd în considerație fonetica sintactică din limba poeziei culte şi folclorice literaturizate, am identificat 13 diftongi, 22 triftongi şi 2 cuatruftongi, noi şi specifici, prin componență sonoră şi, unii, prin structură, numai unele fiind unități care există, rar, în cadrul cuvintelor. De asemenea, am constatat, că în sandhi (extern), orice vocală de la finele sau de la inițiala cuvintelor poate să fie modificat, din necesități prozodice, în semivocală, numărul semivocalelor putînd fi astfel egal în limba română cu numărul vocalelor, din care provin. În consecință, în situațiile luate în considerare apar şi silabe avînd componență specifică şi, unele, structuri specifice.

Este bine cunoscut faptul că unitățile fonetice, simple sau complexe, precum şi mai multe dintre modificările fonetice necondiționate şi condiționate (haplologia, asimilația sau disimilația, de exemplu) nu sînt legate şi deci limitate, direct, cauzal, numai de cuvinte, considerate izolat, ca reprezentante ale „părților de vorbire", ele manifestîndu-se atît în **cadrele** cuvintelor, cît şi în îmbinările de cuvinte care fac parte din aceeaşi comunicare. De aceea, este firesc ca studiul fonetic să aibă în vedere atît cuvîntul, cît şi contextul utilizării cuvintelor. „*Cuvintele, în mod normal, nu sînt delimitate în interiorul frazei [...], între ele nu se întrerupe fluxul vorbirii [....] şi desfacerea lor din această înlănțuire şi pronunțarea cuvintelor aşa cum se pronunță cînd le rostim singure sau la*

BDD-A1696 © 2006 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:38 UTC)

sfîrşitul frazei – este ceva anormal şi artificial [...]", a remarcat, cu justeţe, Sextil Puşcariu[1].

Deşi contextul poate oferi surprize în sensul variaţiei specifice a unităţilor fonetice, totuşi studiul fonetic s-a oprit mai des asupra cuvintelor considerate izolate şi mai rar asupra contextului, astfel că, pentru limba română, au fost întreprinse pînă acum puţine cercetări speciale privind fonetica sintactică sau sandhi extern sau, mai simplu, sandhi (unităţile fonetice care se manifestă numai contextual sau şi contextual, ca intonaţia, şi accentul, au fost însă studiate temeinic, fapt bine cunoscut). În cele ce urmează, ne vom referi la unităţile fonetice simple sau complexe, specifice, prin componenţă sonoră şi, unele, prin structură, diftongi, triftongi, cuatruftongi, semivocale şi silabe, pe care le-am identificat în sandhi, mai precis în fonetica sintactică a limbii literarizate a poeziei folclorice şi poeziei clasice. Opţiunea pentru această variantă a limbii literare se explică prin avantajele pe care le oferă pentru studiul unităţilor menţionate – constrîngerile prozodice – măsură fixă, ritm şi, mai rar, rimă, cărora li se supune limba poeziei, produc, mai des şi, fapt mai important, într-o mai mare varietate decît în vorbirea literară obişnuită, modificări ale finalelor şi iniţialelor cuvintelor (de exemplu, modificări de tipul: desinenţa vocalică devine semivocalică, asilabică, şi intră într-un diftong sau într-un triftong cu vocală iniţială sau, respectiv, cu diftongul de la iniţiala cuvîntului următor etc.), şi aceste modificări au ca efect, în unele cazuri, apariţia de unităţi fonetice avînd componenţă sonoră specifică, aparţinînd categoriilor indicate, unităţi neremarcate pînă acum (studii similare nu există, după cunoştinţa noastră, nici pentru fonetica altor limbi)[2]. Unităţile fonetice prezentate în continuare completează inventarul unităţilor corespunzătoare, stabilit prin observarea formelor cuvintelor considerate izolat. Este posibil ca investigarea, în acelaşi scop, a altor texte decît cele parcurse de noi – precum şi, neîndoielnic, a vorbirii regionale – să sporească numărul exemplificărilor şi, fapt mai important, să releve şi alte unităţi din categoriile care au constituit obiectul cercetării de faţă.

Materialul prezentat aici a fost extras, în cea mai mare parte, din limba poeziei lui M. Eminescu, în special din amplul poem postum, de 846 de versuri, *Povestea magului călător în stele*[3]; alte exemple au fost extrase din opere poetice al căror titlu este dat siglat[4], sau in extenso. În toate situaţiile, marca grafică a

[1] *Limba română*, volumul al II-lea, *Rostirea*, Bucureşti, 1956, p. 178-179.

[2] E. Petrovici, *Forme absolute şi forme conjuncte (în sandhi) ale cuvintelor în grafia obişnuită şi în transcriere fonetică*, în FD, III (1961), p. 57-62; Maria Mărdărescu-Teodorescu, *Semioclusivele româneşti în fonetica sintactică (în sandhi)*, în FD, IX, 1975, p. 99-106.

[3] Ediţia utilizată este M. Eminescu, *Poezii*, ediţie îngrijită de Perpessicius, Bucureşti, 1975, iar sigla poemului menţionat este P.

[4] O ediţie folosită mult de noi este *Toma Alimoş*, *Balade populare româneşti*, o antologie din culegeri folclorice prestigioase (Vasile Alecsandri, Gh. Dem. Teodorescu, Gh. Catană şi alţii), de Al. I. Amzulescu, vol. I, Bucureşti, 1967 (sigla este B). Exemple am extras şi din Petru Caraman,

BDD-A1696 © 2006 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:38 UTC)

diferitelor diftongi sau triftongi formaţi în fonetica sintactică, dintre care ne-au interesat mai ales cei avînd componenţa fonetică specifică acesteia, este, ca şi în ortografia obişnuită, cratima, plasată între literele care notează una sau alta dintre timbrele vocalice implicate în aceste unităţi fonetice ample; în situaţii fonetice identice sau similare în care cratima nu apare nu există, evident, nici diftongii sau, respectiv, triftongii posibili în sandhi (şi, în consecinţă, nici semivocalele sau silabele corespunzătoare), şi, în ambele cazuri, este vorba deci de sandhi de opţiune, impus de constrîngeri prozodice, nu de un sandhi obligatoriu[5] (ca, de exemplu, diftongul *ea* în *le-au*/ *le au*), comun cazului general (aici şi în continuare, renunţăm, din motive tehnice, la semnul – cunoscut, pentru semivocale litere). Forma *cîntată* a versurilor baladelor favorizează menţinerea diftongilor şi triftongilor prozodici.

Diftongi. În lucrările recente de fonetică a limbii române, numărul diftongilor, stabilit pe baza cuvintelor considerate izolat, diferă. Numărul cel mai mare, 27, a apărut, iniţial, la Al. Rosetti şi Aurelian Lăzărescu, *Introducere în fonetică*, Bucureşti, 1982, p. 90, dintre care 13 sînt diftongi ascendenţi (2 formaţi cu semivocala *e*: *ea*, *eă*; 1 – cu semivocala *o*: *oa*; 5 – cu semivocala *u*: *ua*, *uă*, *uî*, *uo*, *uu*), iar 14 sînt diftongi descendenţi (7 – cu semivocala *i* şi tot 7 – cu semivocala *u*, fiecare din aceste semivocale fiind precedate, pe rînd, de cîte una din cele 7 vocale ale limbii literare)[6]. La Adrian Turculeţ apar 32 de diftongi (18 + 14) din care doi ascendenţi *i̯î* şi *i̯ă*, cu menţiunea „popular”[7]. Este foarte probabil că, în cadrul cuvintelor, nu pot fi identificaţi, în pronunţarea literară, şi alţi diftongi în afara acestora.

Avînd în vedere fonetica sintactică din textele menţionate, la cei 32 de diftongi înregistraţi de Adrian Turculeţ, adăugăm încă 13, dintre care primii 9 sînt ascendenţi, iar ultimii 4 sînt descendenţi, şi anume următorii diftongi, condiţia obligatorie, pentru identificarea lor, fiind adecvarea maximă a pronunţării la scriere.

Literatură populară, antologie, introducere, note şi glosar de Ion H. Ciubotaru, Iaşi, 1982 (sigla este P. Caraman, LP).

[5] Vezi această distincţie la Leonard Bloomfield, *Language*, London, f.a., p. 186 şi urm. (apud Emil Petrovici, *art*. *cit*., nota 1 de la p. 59).

[6] În manualul universitar, alcătuit de un colectiv, *Limba română contemporană*, volumul I (consacrat foneticii şi morfologiei), Bucureşti, 1974, Em. Vasiliu indică (p. 99-102) 11 diftongi ascendenţi, numărul celor descendenţi nefiind precizat (se subînţeleg 13 sau 14 diftongi), deci în total 24 din 25 diftongi. La Iorgu Iordan şi Vladimir Robu, *Limba română contemporană*, Bucureşti, 1978, p. 152-154, sînt înregistraţi 24 diftongi, din care 10 ascendenţi şi 14 descendenţi. În ambele lucrări lipsesc, deci, 3-4 dintre diftongii indicaţi de Al. Rosetti. La Sextil Puşcariu, *op*. *cit*., p. 49-50, sînt înregistraţi 22 de diftongi, 9 ascendenţi şi 13 descendenţi, alţi 6, dintre care 3 fără exemple în cuvinte (*iă*, *uă*, *îă*) şi 3 cu exemple (*ee* în *meese*, *ăa* în *măasa* şi *îă* în *vîăd*) fiind consideraţi (p.51) diftongi regionali, înregistraţi de autorii ALR.

[7] Adrian Turculeţ, *Introducere în fonetica generală şi românească*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 1999, p. 197-198.

BDD-A1696 © 2006 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:38 UTC)

1) *ei*: „Înecat de vecinici visuri, răsărit din sfinte-izvoară" (M. Eminescu, *Egipetul*, v. 10)
2) *ee*: „De negru ce-era" (B, p.273, v.1)
„Şi cine-enigma vieţii voieşte s-o descuie" (M. Eminescu, P, v. 103)
„Regii duc în pace-eternă a popoarelor destine" (M. Eminescu, *Dumnezeu şi om*, v. 23).

În ritmul allegro al vorbirii, în loc de acest diftong poate să apară pronunţarea cu un *e* mai lung decît vocala *e* obişnuită, rezultat din contragerea celor două timbre vocalice ale diftongului care, oricum, a preexistat contragerii.
3) *eă*: „Iar strigă fratele-ăl mic" (B, p. 56, v. 20)
„Iar strigă fratele-ăl mare" (B, p. 57, v. 7)
4) *eu*: „Zace-un tinerel voinic" (B, p. 49, v. 7)
„De-acolo de-unde rîuri spumoase se coboară" (M. Eminescu, P, v. 83)
„Pe-un picior de plai" (*Mioriţa*, v. 1)
5) *aa*: „Coada-atinge **şovar** verde" (B, p. 59, v. 13 de jos)
„Întorsu lui omoară p-orcine l-a-ascultat" (M. Eminescu, P., v. 307).

În ritmul rapid al vorbirii, în locul acestui diftong este pronunţat un *a* lung, rezultat din contragerea celor două timbre vocalice ale fostului diftong, preexistent.
6) *ăa*: „Şi latră-a pustiu, / Şi urlă-a morţiu" (*Mănăstirea Argeşului*, v. 37 – 38)
„Tu, cu mintea proastă-a ta" (B, p. 21, v. 2 de jos)
„Cu negură-acoperit" (B, p. 38, v. 17)
„Luntrea, un vis de aur, pînza albastră-a mării" (M. Eminescu, P, v. 613)
„Pe-o stîncă-apoi se suie, pe ascetul îl măsoară" (M. Eminescu, P, v. 643)
„Şi tot pe lîngă-acesta cerşesc înc-un adaos" (M. Eminescu, *Rugăciunea unui dac*, r. 20)
7) *ăo*: „Singură va toarce / Singură-o destoarce" (B, p. 31, r. 3-4 de jos)
„De muscă-or muri" (B, p. 31, r. 13 de jos)
„Ce vine la cîntarea-mi cînd cu o rugă-o-nvoc" (M. Eminescu, P., r. 698)
8) *ău*: „Că-un frate cîndva avea" (B, p. 185, r. 5 de jos)
„Că-un somn a fost angelic, deşi greu" (M. Eminescu, *Iubitei*, r. 30)
9) *ue*: „În planu-eternităţii viaţa-ţi greşală este" (M. Eminescu, P., r. 284)
„Şi idealu-eteric în lut eu pot să-l prind" (M. Eminescu, P., r. 844)
10) *ăă*: „De-asupra ăstui munte eu fruntea sterpită" (M. Eminescu, P., r. 154)
„Curînd se sfîrşeşte-asupra-ăstui gînd" (M. Eminescu, P., r. 389)
11) *ao*: „Apoi pe zîna-o prindea" (B, p. 76, v. 11 de jos)
„Ca şi pe Darda-o tundea" (B, p. 92, v. 19)
12) *ăî*: „E-ascunsă-între raze şi cîntă" (Al. Macedonski, *Rondelul privighetoarei între raze*, în *Opere*, vol. II, ed. de Adrian Marino, Bucureşti, 1966, p. 215).
13) *ăo*: „Pus-ai, noră. pînză-o ba?" (*Cîntece populare*, Bucureşti, 1957, p. 133).

Identificarea celor mai mulţi dintre diftongii înregistraţi mai sus nu a ridicat probleme dificile, deoarece specificul timbrelor vocalice, din care sînt formaţi fiecare, le face clar perceptibili. Sînt în această situaţie 8 diftongi: *ea*, *ăa*, *ăo*, *ue*,

BDD-A1696 © 2006 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:38 UTC)

ală, *ăo*, *ăî* şi *ăo*. În cazul celorlalţi 5 diftongi: *ei, ee, eu, aa* şi *ău*, la identificarea lor a contat, în primul rînd, impresia auditivă (avută atît la lectura obişnuită a versurilor, cît şi la audierea, la viteza redusă a benzii magnetice, a înregistrării realizate la viteză normală), precum şi, în al doilea rînd, omisibilitatea, în eliziune sau în afereză. a timbrului vocalic, considerat a fi vocală (*cin-enigma*, nu *cine-nigma*, în cazul diftongului *ee*; *e-ascunsă-ntre roze*, nu *e-ascuns-între roze*, în cazul diftongului *ăî* etc.). Deci diftongii înregistraţi sînt nu numai grafici, ci şi sonori.

Ordinea prezentării diftongilor ţine seama de localizarea, de la zona palatală pînă la zona velară, a primului timbru vocalic din fiecare diftong.

În aproape fiecare caz, am înregistrat mai multe exemple decît cele reproduse aici.

Firesc, în afara acestor diftongi specifici, şi în fonetica sintactică a textelor din care au fost extrase exemplele de mai sus apar, mai frecvent, şi diftongi cunoscuţi pînă acum, a căror marcare grafică este făcută tot prin cratimă, de exemplu diftongii *oa* şi *ia* în versurile: „Şi cum s-a văzut / Mult că i-a plăcut” (B, p. 16, v. 13-14), sau diftongii *ui* şi *ea*, în versul „Pe tronu-i de-aur roşu sta mut şi nemişcat” (M. Eminescu, P., v. 24), sau diftongii *ia*, *ei* şi *ui*, în versul „I-apasă pe buze-i sărutu-i aprins” (M. Eminescu, P., v. 517), precum şi ceilalţi diftongi. Uneori cele două categorii de diftongi – diftongi cunoscuţi şi diftongi nou identificaţi, coexistă în acelaşi vers, de exemplu diftongul *ăa* şi diftongii *ao* şi *ea*, în versul citat anterior „Pe-o stîncă-apoi se suie, pe-ascetul îl măsoară” (M. Eminescu, P., v. 643).

Caracterul neobişnuit, sub raportul componenţei sonore al diftongilor înregistraţi în sandhi, determină, în alte cazuri, evitarea lor prin eliziune sau prin afereză, măsura versului fiind redusă cu o silabă şi ritmul fiind realizate şi astfel, nu numai prin sinerezele avînd ca rezultat diftongii prozodici înregistraţi mai sus. Astfel, în poeziile sale antume (*Povestea magului călător în stele*, din care am extras cele mai multe din exemplele de mai sus, este un poem postum), Eminescu preferă, cel mai adesea, eliziunea, în special în cazurile în care este evitat astfel diftongul *ăa* şi, în general, diftongii lipsiţi de eufonie, adică cei care includ timbrele vocalice *ă* sau *î*, şi la fel procedează, desigur, şi cei mai mulţi poeţi. Astfel, în versul „Să m-atingă visătoare” (*Freamăt de codru*) înregistrăm eliziunea vocalei *ă*, în *m-* din *mă* în locul sinerezei lui *ă* şi al diftongului *ăa* (cu acest diftong, versul ar fi avut forma „Să mă-atingă visătoare”). În versul „Cînt-un corn cu-nduioşare” (*Povestea teiului*), prin eliziunea lui *ă* din *cîntă* şi afereza lui *î-* din *înduioşare* sînt evitaţi diftongii *ău* şi *uî* (cu aceşti diftongi, versul ar fi avut forma, neeufonică, „Cîntă-un corn cu-înduioşare”). Situaţii similare pot fi întîlnite, desigur, şi în poeziile eminesciene postume. Este foarte probabil ca înregistrarea sistematică, la nivelul limbii, a aferezei sau a eliziunii în locul sinerezei lui *î* şi a diftongilor conţinînd aceste timbre vocalice, în exemple de tipul *de-mbrăcat*, *că-n*

BDD-A1696 © 2006 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:38 UTC)

etc., să se datoreze atît eufoniei, cît şi dificultăţii de articulare a unor grupe fonetice ca *eî*, *ăî* ş.a.

Exemplele de tipul celor înregistrate aici demonstrează, în acelaşi timp, caracterul opţional al modificărilor fonetice implicate în fonetica sintactică. Mai precis, în fiecare din situaţiile relevate există trei posibilităţi: a) hiat, prin păstrarea formei obişnuite a cuvintelor: *cine enigma* (dintr-un vers eminescian citat mai sus), dar se dereglează astfel ritmul şi măsura versului; b) diftong, prin sinereză: *cine-enigma*, ritmul şi măsura versului fiind respectate, dar, în unele cazuri, dispărînd eufonia; c) eliziune (alteori, afereză): *cin-enigma*, ritmul şi măsura versului fiind îndeplinite, iar eufonia, obţinută (poate că şi o mai mare energie a versului). În situaţiile b) şi c) comunicarea este, semantic, aceeaşi ca la a), însă are, în forma sonoră, o silabă mai puţin, fiecare din cele trei situaţii fiind profitabilă, după caz în economia prozodiei. Atît la înregistrarea diftongilor, cît şi la identificarea triftongilor în sandhi, am avut în vedere posibilitatea b) de mai sus.

Din cei 9 diftongi ascendenţi identificaţi în fonetica sintactică a textelor indicate, 4 sînt formaţi cu semivocala *e* urmată, pe rînd, de vocalele *i*, *e*, *ă*, *u*, 1 este alcătuit din semivocala *a* urmată de vocala *a*, 3 sînt constituiţi din semivocala *ă* succedată de vocalele *a*, *i* sau *u* şi 1 este constituit din semivocala *u* urmată de vocala *e.* Este de remarcat forma specifică a celor 4 diftongi în componenţa cărora intră semivocalele *a* sau *ă*, precum şi faptul că în diftongii ascendenţi *ei* şi *eu* semivocala *e* provine dintr-o vocală mai deschisă decît vocala *i*, respectiv *u*, cu care formează diftongii menţionaţi.

Din cei 4 diftongi descendenţi 1 este format cu semivocala *ă*, 1 cu semivocala *î* şi 2 cu semivocala *o*, ca al doilea element.

Toţi cei 13 diftongi identificaţi acum apar în poziţie neaccentuată, fapt explicabil prin locul ocupat în cuvînt al sunetelor din care sînt formaţi şi prin accentuarea cuvintelor ale căror sunete au intrat în proces, însă poziţia accentuată, fie a acestor diftongi, fie a altora care există în situaţii similare, nu este exclusă, această poziţie depinzînd fie de accentuarea altor cuvinte, fie de ritmul poeziei, fie de intenţiile de comunicare ale vorbitorilor.

Diftongii ascendenţi şi descendenţi înregistraţi aici completează tabloul diftongilor posibili în limba română, numărul lor ridicîndu-se astfel, de la 27, la 40, din care 23 sînt ascendenţi şi 17 sînt descendenţi. Procentual, diftongii cresc astfel cu aproape 40% faţă de procentul diftongilor cunoscuţi pînă acum. Numărul diftongilor ascendenţi este superior cu 7 numărului diftongilor descendenţi cunoscuţi pînă acum şi se înregistrează situaţia opusă celei ştiute, în care erau mai mulţi diftongi descendenţi (14) decît ascendenţi (13).

Dacă avem în vedere diftongii ascendenţi de tipul *ei*, *eu* şi *aa*, putem prezuma că în fonetica sintactică orice vocală poate fi transformată în semivocală şi aceasta poate forma diftong, fie cu vocala iniţială a cuvîntului următor, fie cu vocala finală a cuvîntului precedent, în acest fel putînd fi înregistraţi, teoretic, 98

BDD-A1696 © 2006 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:38 UTC)

de diftongi, din care 49 ascendenţi (formaţi, pe rînd, din 7 semivocale + 7 vocale) şi tot 49 descendenţi (construiţi, pe rînd, din 7 vocale + 7 semivocale). Sînt, deci, posibili, în fonetica sintactică, mai ales în ritmul allegro, şi diftongi avînd alte structuri decît structurile celor 40 de diftongi cunoscuţi, şi anume diftongi ca *ia*, *iî*, *eî*, *ai*, *aa*, *ao* etc. (în *plop-ăia* / respectiv *plopi-încă plopiăia*, *vine-încă* / *vineîncă*, *luna-ici* / *lunaici*, *basma-acolo* / *basmaacolo*, *basma-ori* / *basmaori*), care apar mai ales în poziţie accentuată. Investigarea, în **scopul** identificării celor mai mulţi din cei 58 încă neînregistraţi în enunţuri reale a textelor literare, în special poetice (mai ales a limbii poeziilor cu formă fixă, sonet, rondel etc., precum şi a limbii traducerilor de poezie) şi a vorbirii dialectale, va duce, probabil, treptat la acest rezultat. Dacă ţinem seama de faptul că formele flexionare ale substantivelor, adjectivelor, pronumelor, numeralelor şi verbelor româneşti se termină sau încep cu oricare din cele 7 vocale care, în fonetica sintactică, pot deveni semivocale, deci, alternativ, şi cu oricare din cele 7 semivocale, cu diftongi sau triftongi diferiţi, precum şi de faptul că topica liberă permite orice succesiuni de cuvinte, relaţionate sintactic sau nerelaţionate, atunci se înţelege că există şanse ca numărul diftongilor şi triftongilor (vezi mai jos) să fie încă sporit.

Sporirea pînă la 40, deocamdată, a numărului de diftongi, prin luarea în consideraţie a foneticii sintactice, este relevabilă şi de un tabel, în care diftongii nou înregistraţi sînt încercuiţi, iar locurile rămase goale, pînă acum, pot fi completate ulterior, treptat, cu diftongii corespunzători posibili în sandhi (acesta este deci un tabel în genul cunoscutului „tabel al lui Mendeleev").

Triftongii. Şi numărul triftongilor este diferit, în lucrările de fonetică a limbii române. Cel mai mare număr, 13, este indicat de Iorgu Iordan şi Vladimir Robu, în *op. cit*., p. 150-154, precum şi de Adrian Turculeţ *op. cit.*, p. 204, dintre care 2 sînt triftongi ascendenţi (*eoa*, *ioa*) şi 11 sînt descendenţi *(iei*, *ieu*, *iai*, *iau*, *ioi*, *iou*, *eai*, *eau*, *eoi*, *uau*, *uai*)[8]. Este foarte probabil că, în cadrul cuvintelor, nu pot fi identificaţi, în pronunţarea literară, şi alţi triftongi, în afara acestor 13.

Avînd în vedere fonetica sintactică din textele din care am extras şi diftongii prezentaţi mai înainte, precum şi din alte texte (al căror titluri va fi dat in extenso), la cei 13 triftongi cunoscuţi adăugăm încă 22, dintre care primii 8 sînt ascendenţi şi ceilalţi 14 sînt descendenţi, şi anume:

1) *iie*: „Că vis al morţii-eterne e viaţa lumii-ntregi"
(M. Eminescu, *Împărat şi proletar*, ultimul vers)
2) *iia*: „Bînd apa mării-amară în negrele spelune" (M. Eminescu, P.,v. 659)

[8] Sextil Puşcariu, în *op. cit*., p.51, înregistrează în limba literară numai 4 triftongi, 2 ascendenţi (*eou*, *ioa*) şi 2 descendenţi (*eau*, *oai*), alţi 5 fiind regionali, înregistraţi de autorii ALR în arii unde se pronunţă semivocala *–u* la finala cvintelor terminate, obişnuit, în diftong (*oiu* în buboiu, *aiu* în lăudaiu, *eiu* în prinseiu, *iiu* în apropriiu, *uiu* în secuiu). Em. Vasiliu înregistrează 9 triftongi (2 ascendenţi şi 7 descendenţi), lipsindu-i 4 dintre triftongii descendenţi nominalizaţi de Iorgu Iordan, Vladimir Robu şi Adrian Turculeţ, iar la Al. Rosetti, *op. cit*., triftongii nu sînt indicaţi expres, nici numeric, nici structural.

BDD-A1696 © 2006 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:38 UTC)

„Ori izvorul cel de taină a luminii-adevărate?" (M. Eminescu, *Dumnezeu şi om*, v. 28)
3) *iio*: „Frăţiorii-o ascultau" (P. Caraman. LP, p. 68, v. 12)
4) *iaa*: „Ea-aruncă-n negru-aer raze, vinete dungi" (M. Eminescu, P.,v. 457).

În ritmul allegro, în locul acestui triftong poate apărea diftongul *ia*, conţinînd eventual, un *a* mai lung decît cel obişnuit.
5) *iuă*: „Cu deştiu-ăl mic l-ardea" (B., p. 192, v. 7)
6) *eia*: „Nu bea apă d-izvoare, ci valul mării-amar" (M. Eminescu, P.,v. 628)
7) *eaa*: „Prin marea-albastră-n ceruri, prin somnoroşii nori" (M. Eminescu, P.,v. 670)
8) *eoa*: „Vede-o-aş pustie" (P. Caraman, LP, p. 9, v. 3 de jos)
9) *iii*: „Da oamenii-i înconjur şi nu vor să-i audă" (M. Eminescu, P.,v. 295)
„Pămîntul cu munţii-i ce fumigă stins" (M. Eminescu, P.,v.519)
„Năuntrul ei pe stîlpii-i, păreţi iconostas" (M. Eminescu, *Melancolie*, v. 21)[9].

În ritmul allegro, este posibil să apară în astfel de vecinătăţi fonetice, diftongul *ii*, eventual cu un *i* (vocalic) mai lung decît cel normal.
10) *iaa*: „O, demon, demon! Abia-acum pricep" (M. Eminescu, *Demonism*, v. 113).

Şi în cazul acestui triftong putem repeta observaţia de mai sus, în sensul că, în locul lui, este posibilă şi rostirea diftongului *ia* (sau *ea*).
11) *iui*: „Şi vei dura în spaţiu-i stelar nemărginit" (M. Eminescu, P.,v. 339)
12) *eaa*: „Atuncea fata-mi spune povestea-a mai frumoasă" (M. Eminescu, *Cînd crivăţul ca iarna*..., v. 18).

Şi în locul acestui triftong poate apărea alteori un diftong, *eă* sau chiar *ea.*
13) *eao*: „Toată oştirea-o tăia" (B., p. 304, v. 8)
„Viaţa-i fu o primăvară, moartea-o părere de rău" (M. Eminescu, *Epigonii*, v. 33)
„De-oi adormi curînd" (M. Eminescu, titlu de poezie şi primul vers)
14) *eoi*: „Nu zi ba de te-oi cuprinde" (M. Eminescu, *Lasă-ţi lumea* ...)
15) *aai*: „Nu cumva-ai văzut" (*Mănăstirea Argeşului*, v. 25).

Ritmul mai rapid duce la înlocuirea acestui triftong cu diftongul *ăi* (sau *ai*).
16) *aau*: „Mijlociu-aşa-auzea" (B., p. 51, v. 9).

În locul acestui triftong poate apărea, alteori, diftongul *ău* sau chiar *au*.
17) *aoi*: „Ţara-oi învăţa/ Eu cu mintea mea" (B., p. 33, v. 20-21)
18) *ăai*: „Salvată-ai fost din tot incendiul alb" (Corneliu Sturzu, *Zigurat*, Iaşi, 1979, p. 44, v. 14)
19) *ăoi*: „Că-oi sluji eu curţiei" (B., p. 91, v. 8)
20) *oao*: „Că de-aţi loa-o pe vîlcea" (B., p. 299, v. 6 de jos)
21) *oau*: „Mizil erai dac-o-auzeai" (B., p. 91, v. 10)
22) *uui*: „Genii beau vinu-uitării, cînd se cobor din ceruri" (M. Eminescu, P.,v. 286).

Alteori, în locul acestui triftong poate fi pronunţat diftongul *ui.* În situaţia mai generală, ilustrată de acest grup vocalic, diftongului i-a preexistat oricum

[9] Interpretarea noastră se bazează pe recunoaşterea existenţei diftongului *ii* în puii, odăii etc. (Em. Vasiliu, în *Limba română contemporană,* vol.I, 1974, p.107).

BDD-A1696 © 2006 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:38 UTC)

triftongul corespunzător, din care, în urma contragerii într-o vocală a două timbre vocalice asemănătoare, a rămas un diftong.

Identificarea a jumătate dintre triftongii înregistraţi mai sus nu a ridicat probleme dificile, deoarece varietatea timbrelor vocalice succesive componente şi diferenţele de apertură dintre ele le face clar perceptibile. Sînt în această situaţie 10 triftongi: *iuă*, *eia*, *eoa*, *iui*, *eao*, *aoi*, *aai*, *aoi*, *oao* şi *oau*. În cazul celorlalţi 12 triftongi, identificarea s-a bazat pe criteriile folosite la identificarea diftongilor, precizate anterior, la care adăugăm, pentru triftongi ca *iaa* (în abia-acum), *aai* (în cumva-ai) ş.a. criteriul accentului timbrului vocalic considerat vocală. Oricum, triftongii prezentaţi aici nu sînt numai grafici, ci şi acustici (un triftong pur grafic, corespunzîndu-i un diftong acustic, este, de exemplu, *iii* în *ochii-i* [okii], însă în *oamenii-i*, *munţii-i*, *stîlpii-i* – vezi exemplele de mai sus – triftongul *iii* este şi grafic, şi acustic).

De aceea, posibilitatea şi realitatea triftongilor, în situaţiile de fonetică sintactică înregistrate mai sus, nu pot fi excluse în nici unul dintre cazuri, în favoarea numai a diftongilor corespunzători, putîndu-se face, şi din acest motiv trebuind să se facă, distincţie acustică între, de exemplu, *vinuuitării* – cu triftong – şi *vinuitării* – cu diftong etc.

Fonologizarea unor diferenţe acustice între unii triftongi, înregistraţi în sandhi, şi diftongii corespunzători, poate fi întîlnită în situaţii ca *iaa* / *ia*, din *ea-aruncă* (*iaaruncă*), din citatul pentru acest triftong şi *ia* din *i-aruncă* (*iaruncă*) „îi aruncă”, fapt care pledează în favoarea interpretării noastre, existenţa reală (nu numai grafică) a triftongului *iaa*. Sînt posibile şi alte opoziţii fonologice similare.

În aproape fiecare caz, numărul exemplelor în cuvinte, pentru aceiaşi triftongi, în sandhi, poate fi sporit.

În mod firesc, în afara acestor triftongi avînd componenţă sonoră specifică şi, în două cazuri (vezi mai jos) structură fonetică specifică, în aceleaşi texte apar, în fonetica sintactică şi triftongi cunoscuţi din cadrul cuvintelor, ca, de exemplu, triftongul *iau*, în „Cîntă Gruia-un cîntecel” (B., p. 73, v. 10), triftongul *uai*, în „Roua-i pică” (B., p. 18, v. 12) sau triftongul *eai*, în versul cu numărul 568 din M. Eminescu, P. „Căci la un punct albastru privirea-i aţintită”, precum şi alţi triftongi.

Procedeul de formare al triftongilor ascendenţi din fonetica sintactică, exemplificaţi aici, constă în transformarea în semivocală a vocalei din diftongul cu care se sfîrşeşte un cuvînt, şi combinarea, într-o silabă, a unităţii formate astfel, cu vocala iniţială a cuvîntului învecinat. De exemplu, triftongul *iie* a rezultat după sinereza vocalei *i* din diftongul *ii*, din combinarea grupului vocalic *ii* cu vocala *e*, în *morţii-eterne* ş.a.m.d. Modul specific de formare a acestor triftongi impune altă modalitate de descriere a lor decît aceea tradiţională, în care se vorbeşte de combinarea unei semivocale cu un diftong ascendent; aici este corect să vorbim

BDD-A1696 © 2006 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:38 UTC)

de combinarea unei vocale cu o unitate fonetică sui generis formată din două semivocale (din care o semivocală a apărut ca urmare a unei sinereze).

Din cei 8 triftongi ascendenți înregistrați în fonetica sintactică, 1 este format din vocala *e* precedată de grupul vocalic *ii*, 5 constau în combinarea într-o silabă a vocalei *a* precedată, pe rînd, de grupurile vocalice *ii*, *ia*, *ei*, *ea*, *eo*, 1 s-a creat prin unirea într-un singur grup vocalic a vocalei *ă* cu diftongul *iu* şi 1 este alcătuit din vocala *o* precedată de diftongul *ii*.

Modalitatea de formare a triftongilor descendenți din fonetica sintactică, exemplificați aici, constă tocmai în transformarea în semivocală fie a vocalei inițiale, fie a vocalei finale a unui cuvînt şi combinarea ei cu diftongul ascendent, respectiv descendent, cu care se sfîrşeşte sau cu care începe cuvîntul precedent sau următor. De exemplu, triftongul descendent *eao* a rezultat din combinarea diftongului *ea* cu semivocala *o*, provenită din sinereza vocalei corespunzătoare, în *te-oi* (*cuprinde*). În consecință, descrierea acestor triftongi urmează calea tradițională. Din cei 14 triftongi descendenți, 7 sînt formați din semivocala *i* precedată, pe rînd, de diftongii ascendenți *ii*, *iu*, *eo*, *ao*, *ăa*, *ăo* sau de diftongul descendent *uu*, 2 constau din combinarea semivocalei *a* cu diftongii ascendenți *ia*, respectiv *ea*, 2 sînt alcătuiți din semivocala *o* şi diftongii ascendenți *ea*, respectiv *oa*, 1 constă din combinarea vocalei *a* cu grupul vocalic *ai*, iar, în cazul celorlalți 2 triftongi, semivocala *u* s-a unit, pe rînd, într-un singur grup vocalic, fie cu diftongul descendent *aa*, fie cu diftongul ascendent *oa*. La triftongii descendenți sînt de remarcat, în special, triftongii *aai*, *aau* şi *uui*, în care vocala ocupă poziția inițială, fiind urmată de ambele semivocale. Se completează astfel schema posibilităților combinatorii, într-un triftong, a celor trei timbre vocalice care îl formează, vocala putînd apărea şi în poziție inițială, nu numai în poziție mediană, respectiv finală (ceilalți diftongi descendenți au structura cunoscută a triftongilor descendenți, vocala fiind încadrată de semivocale). De asemenea, sînt de remarcat semivocalele noi *a* şi *ă*, rezultate după sinereză, care se adaugă la celelalte patru semivocale (*i*, *e*, *o*, *u*) cunoscute pînă acum, care apar în triftongi. Nu am întîlnit însă în textele cercetate triftongi conținînd semivocala *î*, însă un triftong ca *iiî* era posibil în *lumii-întregi*, din versul din M. Eminescu, citat pentru ilustrarea triftongului *iie* (vezi primul triftong înregistrat), dar acest triftong a fost evitat prin afereza semivocalei (nu a vocalei) *î* din *întregi*. De altfel, ca şi în cazul evitării diftongilor posibili conținînd semivocalele *ă* sau *î*, am remarcat şi alte cazuri şi evitarea, din aceleaşi motive, şi a triftongilor care puteau conține unul sau altul din aceste timbre vocalice. Astfel, în versul „S-a-mbrăcat cu-argint ca-n soare să lucească într-un lanț” (M. Eminescu, *Egipetul*, v. 18), prin afereza semivocalei *î* şi prin eliziunea semivocalei *u*, au fost evitați atît triftongul *iaî*, cît şi diftongii *aî* şi *uu* (cu aceste grupuri vocalice versul ar fi avut forma, mai puțin eufonică, „I-a-îmbrăcat [iai] cu-argint-ca-în soare să lucească într-un lanț”). Şi în poezia populară, într-un vers ca „Pîn-oi scorfoli de parale” (B., p. 309, v. 3), eliziunea

BDD-A1696 © 2006 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:38 UTC)

semivocalei (nu a vocalei) *ă*, din pînă, a dus la evitarea triftongului *ăoi*. Deci, şi în cazul triftongilor înregistraţi, există acelaşi tip de sandhi de opţiune, remarcat la diftongi.

Numărul triftongilor înregistraţi în texte de limbă literară (poezie cultă şi folclor literarizat) este, astfel, de 35, dintre care 10 sînt ascendenţi şi 25 sînt descendenţi, triftongii ascendenţi sporind de 5 ori, iar cei descendenţi de mai mult de 2 ori. Procentual, triftongii sporesc cu aproape 300% în raport cu cei cunoscuţi pînă acum.

Numărul maxim al triftongilor posibili (teoretic) este mult mai mare, deoarece ei pot fi obţinuţi atît din combinaţia între o vocală şi 2 semivocale, cît şi din asocierea oricăreia din cele 7 semivocale posibile, cu oricare diftong din cei 98 posibili, însă desigur că înregistrarea, chiar în sandhi, a tuturor triftongilor, ori măcar a majorităţii lor, este imposibilă atît din cauza mulţimii lor extraordinare, cît şi datorită condiţiilor fonetice foarte dificile care permit apariţia lor. Înregistrarea – posibilă numai în fonetica sintactică – şi a altor triftongi decît cei 22 prezentaţi mai sus este însă posibilă, mai ales dacă se ia în consideraţia vorbirea regională sau folclorul poetic înregistrat cu particularităţile lui dialectale. Oricum, condiţiile apariţiei, în fonetica sintactică, a triftongilor, sînt aceleaşi care permit apariţia diftongilor.

Cuatruftongi. În fonetica sintactică – şi nu numai aici – pot fi întîlnite şi grupări de 4 timbre vocalice succesive făcînd parte din aceeaşi silabă. Aceste grupări , specifice foneticii sintactice, pot fi numite, prin analogie cu denumirile de diftong sau triftong, cuatruftongi. Un cuatruftong este *iiau*, întîlnit în versul „Şi zmeii-au ca s-o ia” (B., p. 55, v. 8), care, în ritmul allegro, devine triftongul *iau*, însă preexistenţa cuatruftongului trebuie, măcar, presupusă, noi considerînd-o reală, în exemplul menţionat. Alt cuatruftong este *ioi*(*u*), în versul „Cî-oi vide cum i-oi(u) lucra” (în Al. Vasiliu, *Literatură populară din Moldova*, ediţie critică şi studiu introductiv de Petru Ursache, Bucureşti, 1984, p. 18, v. 4 de jos), în care paranteza care încadrează semivocala *u* marchează caracterul facultativ al pronunţării ei (în acest vers redat în rostirea dialectală moldovenească de nord, apare şi triftongul regional, neînregistrat mai sus, *îoi*, deoarece ne-a interesat în special pronunţarea literară, nu cea dialectală). Ambii cuatruftongi exemplificaţi sînt coborîtori (alţii urcători nu ni se par posibili) şi au rezultat astfel: primul, din combinarea grupului vocalic *ii*, cu diftongul *au*, iar al doilea, din combinarea semivocalei *i* cu triftongul *oiu*. Identificarea altor cuatruftongi descendenţi este posibilă, însă foarte dificilă, dată fiind raritatea lor extremă, explicabilă prin condiţiile foarte grele care fac posibilă apariţia lor. De fapt, ca şi în cazul triftongilor, şi despre cuatruftongi se poate afirma că, cu cît este mai mare numărul sunetelor care se pot combina în aceeaşi unitate complexă – deci numărul acestor combinaţii – cu atît este mai dificilă, prin raritatea existenţei ei, posibilitatea înregistrărilor.

BDD-A1696 © 2006 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:38 UTC)

Pe baza observării modului de formare a triftongilor ascendenți înregistrați, descris mai sus, afirmăm că în sandhi sînt posibili şi cincoftongi, deci grupuri de 5 timbre vocalice pronunțate în aceeaşi silabă, de tipul *iiaui* ş.a. (reductibil, în ritmul allegro al vorbirii, la cuatruftongul *iaui*), în exemple ca *zmeii-au-izbit* [zmeiiauizbit] etc. Nu credem că pot exista, chiar în sandhi, unități fonetice mai complexe şi mai bogate decît cele numite aici, poate doar cincoftongi, deoarece o vocală poate fi precedată şi urmată, în aceeaşi silabă, de cel mult cîte două semivocale.

Semivocalele. În lucrările de fonetică a limbii române literare există unanimitate în opiniile privind numărul, funcția şi identitatea fonetică a semivocalelor: în limba română literară există 4 semivocale – *i*, *e*, *o*, *u* – toate apărînd în diftongii ascendenți şi numai ultimele două în diftongii descendenți; de asemenea, combinația cu cîte un diftong a fiecăreia din aceste 4 semivocale duce la crearea triftongilor (vezi paragrafele anterioare). Din cele spuse mai sus s-a putut vedea că, în fonetica sintactică, apar şi alte trei semivocale – *a*, *ă* şi *î* –, fiecare provenind din vocalele corespunzătoare şi formînd diftongi sau triftongi, ascendenți sau descendenți, cu vocale, respectiv cu diftongi, cu care se învecinează în actul fonetic al vorbirii. În acest fel, nu numai 4, ci toate cele 7 vocale au semivocală corespondentă. În funcție de semivocală, şi *a*, *ă*, *î* îşi diminuează, ca şi celelalte semivocale, apertura, durata, intensitatea şi înălțimea, toate aceste caracteristici acustico-fiziologice fiind mai reduse şi la aceste semivocale, decît la vocala cu care formează diftong. Indiferent de proveniența ei, semivocala are apertura, în special apertura (determinantă, cum se ştie, în stabilirea structurii diftongului), mai mică decît vocala. Deci şi în cazul diftongilor de tipul *ei*, *eu*, *ee*, *aa*, *ao*, *ău*, *ăo* semivocala are caracteristicile proprii oricărei semivocale, iar diftongul este ascendent sau descendent, indiferent de proveniența semivocalelor, dar dependent de locul ei, în raport cu vocala. De asemenea, se poate observa şi faptul, înregistrat destul de des, că semivocalele *ă*, *î*, *e*, *a* provin din vocale finale sau inițiale, din silabe neaccentuate, ale cuvintelor (conjuncții, prepoziții, prenume), fapt care a favorizat semivocalizarea.

Funcțiile fiecărei semivocale au fost înregistrate anterior, la diftongii sau triftongii nou înregistrați, astfel că nu se impune revenirea sau insistența asupra lor.

Silaba. În aproape fiecare din exemplele care au permis identificarea de noi diftongi, triftongi şi semivocale, precum şi de cuatruftongi, se pot identifica şi silabe noi avînd componență sonoră specifică şi, unele, chiar structuri specifice, neîntîlnite, nici unele, nici altele, în cadrul cuvintelor, considerate izolat. Identificarea acestor silabe nu ridică dificultăți deosebite, poate fi realizată uşor, astfel că le vom ilustra numai pe unele, în ordinea prezentării diftongilor şi triftongilor, şi anume următoarele silabe:

teiz: (sin)te-iz(voare)

BDD-A1696 © 2006 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:38 UTC)

nee şi *cee*: (ci)ne-e(nigma), respectiv ce-e(rea), (pa)ce-e(ternă)
leăl: (frate)le-ăl(mic)
ceun: (fa)ce-un(tinerel)
daa: (coa)da-a(tinge)
tăa, *răa*, *căa*, *găa*: (proas)tă-a(ta), respectiv (negu)ră-a(coperit), (ştiu)că-a(poi), (lin)gă-a(cest)
răo: (singu)ră-o(destoarce)
căun: că-un(frate)
nue: (pla)nu-e(ternităţii)
praăs: (deasu)pra-ăs(tui)
săîn: (e-ascun)să-în(tre)
zăo: (pîn)ză-o(ba)
ţiie: (mor)ţii-e(terne)
rîia: (mă)rii-a(mas)
riio: (frăţio)rii-o(ascultau)
iaa: ea-a(runcă)
tinăl: (des)tin-ăl(mic)
reia: (mă)rei-a(mar)
reaal: (ma)rea-al(bastră)
deoaş: (ve)de-o-aş(pustie) etc. etc.

Silabe avînd componenţă sonoră specifică, în sandhi, pot apărea şi în alte situaţii, în acelea în care sînt implicate alte vecinătăţi fonetice (ale formelor atone de pronume etc.), nu diftongii şi triftongii menţionaţi. *În viaţa-ţi*, din versul din Eminescu, P., citat pentru diftongul *ue*, a doua silabă este *ţaţi* avînd componenţă sonoră specifică, şi exemple similare pot fi identificate fără dificultate şi în multe alte cazuri. Se iveşte astfel o varietate mai mare decît se cunoaşte – şi chiar se bănuieşte – în privinţa componenţei sonore a silabelor.

Evident că, în acelaşi context, apar, în sandhi, şi silabe avînd aceeaşi componenţă sonoră şi, implicit, aceeaşi structură cu silabele cunoscute din cuvintele considerate izolat, de exemplu *ias* în *i-as*(*cunsă-între roze*), aceeaşi din *ias*(*că*) sau silaba *sai*, în (*pu*)*s-ai*(*noră*), aceeaşi ca în *răsai* etc.

Un fapt mai important constă în posibilitatea identificării în fonetică sintactică, a unor silabe avînd structură specifică, în raport cu silabele din care sînt formate cuvintele considerate izolat. Structură specifică au, astfel, unele silabe în componenţa cărora sînt implicaţi diftongi urcători, ca, de exemplu, silaba *deoaş*, în (*ve*)*de-o-aş*(*pustie*), a cărei structură este C+Sv+Sv+V+C (în care C – consoană, Sv – semivocală şi V – vocală), după cum structura specifică au şi silabele care înglobează cuatruftongi (sau acelea avînd eventuali cincoftongi).

Se poate remarca, de asemenea, că în fonetica sintactică chiar forma cuvintelor (finala şi iniţiala lor, mai ales) este uneori specifică, ele reducîndu-se, în astfel de situaţii, cu o silabă şi terminîndu-se cu o semivocală acolo unde, în

BDD-A1696 © 2006 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:38 UTC)

formele lor considerate izolat, ele se termină cu o vocală sau şi cu o consoană. Astfel, în *planu-eternității*, dintr-un vers citat anterior, primul substantiv are forma *planu*, forma normală, considerată izolat, fiind *planul*; în *codri-adînci*, substantivul are forma *codri* [codr], inexistentă în cazul oricărei forme flexionare a lui, considerată izolat. Prin suprimarea desinenței *–ă* pentru feminin singular în (*poala*)*lung*-(*a albei rochii*) (M. Eminescu), forma de feminin devine omonimă (morfologic) cu cea de masculin, fără a înceta să fie, totuşi, formă flexionară de feminin ş.a.m.d.

***

Identificarea şi descrierea unităților complexe sau simple (diftongi, triftongi, cuatruftongi, semivocale şi silabe) au, evident, valoare în sine, fiindcă ilustrează bogăția şi varietatea fonetică a limbii române, specificul ei acustic în planul vorbirii, în planul utilizării concrete a unităților limbii, însă ele au şi importanță practică, deoarece impun criterii obiective în pronunțarea corectă a mesajului (a celui poetic, mai ales) şi în editarea textului, pentru a nu li se atribui, eronat, poeților greşeli de ordin prozodic. Este cunoscută, în acest sens, reabilitarea versului lui Dosoftei, realizată de editorul N. A. Ursu[10], după ce Ion Bianu îl învinovățise, pe nedrept, pe marele poet de limbă veche, de numeroase greşeli prozodice – inexistente, în realitate – , în unele fiind implicate şi unități din categoria acelora care au constituit obiectul lucrării de față. Este necesar să se revină, pentru aceasta, la practica citirii cu voce tare, nu numai „în gînd", a versurilor. În fapt, în ceea ce ne priveşte, această practică ne-a facilitat, în măsură însemnată, identificarea unităților fonetice, unele specific prozodice[11], pe care le-am prezentat, iar pentru înregistrarea altora similare, tot această practică este cea mai indicată.

Posibilitățile foarte variate, unele probabil specifice limbii române, în raport cu celelalte limbi romanice, în utilizarea uneori specific prozodică, cel mai adesea, în rostire, a unităților din categoria celor prezentate aici, dovedesc faptul că, şi sub raport pur material, fonetic, *vorbirea* are caracteristici proprii, care o individualizează în raport cu *limbajul*.

[10] A se vedea *Notă asupra ediției*, p. 411-412 şi *passim* din Dosoftei, *Opere*, 1, *Versuri*, ediție critică de N. A. Ursu, Editura Minerva, Bucureşti, 1978.

[11] În cazul baladelor populare şi, în general, al folclorului poetico-muzical, este posibil ca diftongii, triftongii şi silabele de care a fost vorba aici să aibă o justificare şi prin ritmul muzical, însă în lucrarea lui Constantin Brăiloiu, fundamentală pentru subiectul tratat (precizat în titlu), *Versul popular românesc cîntat* (*Opere*, I, Bucureşti, 1967, p.15-118), nu am întîlnit nici o referință, în acest sens, muzicologul român avînd în vedere alte unități (variația accentului, căderi şi adăugiri de sunete – *u*, *î*, *re* – sau de interjecții – *of*, *mă* – ş.a.). Pentru importanța sinerezei în economia versului şi în rostirea lui corectă, vezi O. I. Tohăneanu, *Sinereza şi capcanele ei*, în SCL, XXXVII, 1986, nr.2, p.158-167.

BDD-A1696 © 2006 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:38 UTC)